

*До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 128.081.2026
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова*

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Ільєвої Наталії Василівни

на дисертаційну роботу

Пузирного Олександра Олександровича

на тему **«Процесуальні форми участі адвоката в адміністративному
провадженні»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право», за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження О. О. Пузирного «Процесуальні форми участі адвоката в адміністративному провадженні» обумовлена сучасними викликами, що постають перед українським суспільством у сфері судового захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Практика показує, що справедливість, неупередженість та своєчасність вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин забезпечується не тільки передбаченими національним законодавством формами діяльності адміністративних судів щодо вирішення публічно-правових спорів, а й активною участю у адміністративному судочинстві інших учасників, серед яких особливе місце займає представник. Згідно частини другої ст. 16 КАС України представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених

законом, а згідно частини першої ст. 57 КАС України – представником у адміністративному суді може бути адвокат або законний представник.

Особливості участі адвоката у адміністративному судочинстві передбачені основними двома нормативно-правовими актами: 1) актом міжгалузевого характеру, який встановлює міжгалузевий статус адвоката як суб'єкта різноманітних правовідносин, – Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; 2) кодифікованим актом, який регламентує порядок розгляду публічно-правових спорів в адміністративних судах, – Кодексом адміністративного судочинства України. Ці особливості участі адвоката у адміністративному судочинстві, по-перше, мають процесуально-правову природу, по-друге, мають зовнішнє вираження, що регламентується чинним законодавством. Поєднуючи ці дві особливості участі адвоката в адміністративному судочинстві можна говорити про існування процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні, про їх види та про специфіку реалізації на різних стадіях адміністративного судочинства.

У зв'язку із цим, тема дисертаційного дослідження О. О. Пузирного бачиться актуальною для розвитку адміністративного законодавства України і своєчасною для вдосконалення теорії адміністративного права і процесу.

Практичне значення дослідження. Дисертація О. О. Пузирного має важливе практичне значення, тобто обґрунтовані у дисертаційній роботі авторські висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері, у нормотворчій та правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі. Слід зауважити, що дисертаційне дослідження О. О. Пузирного виконане у межах науково-дослідної діяльності, що проводилася на кафедрі адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Зокрема, зміст дисертаційної роботи повністю відповідає науковому напрямку, визначеному у темі «Дослідження євроінтеграційних шляхів розвитку публічного та приватного права України» (номер державної реєстрації 0123U102371).

Це свідчить про органічну інтеграцію дослідження у загальний контекст наукових розвідок університету та його академічну вмотивованість.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Дисертаційна робота О. О. Пузирного є цілісним, самостійним науковим дослідженням, у якому розглянуто надзвичайно актуальну та водночас складну тематику – процесуальні форми участі адвоката в адміністративному провадженні. Представлені в роботі наукові положення, сформульовані автором висновки та пропозиції вирізняються внутрішньою логікою, є достатньо переконливими та аргументованими, а також спираються на ґрунтовну базу нормативних актів, судову практику та доктринальні джерела.

Відповідний обсяг і різноманітність використаних джерел забезпечують високий рівень інформативного наповнення дисертації та підтверджують ґрунтовність проведеної наукової роботи. Заявлена в дисертаційній роботі мета, що полягала у розкритті особливостей процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні через аналіз та дослідження таких адміністративно-правових явищ як процесуальна форма та адміністративне провадження, у розробці нових підходів до змісту процесуальної форми та видів процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні, а також у вдосконаленні на цій підставі норм адміністративного процесуального законодавства, – реалізована у повному обсязі. Об'єкт і предмет дослідження узгоджені з метою дисертації.

Слід окремо відзначити методологічну базу дослідження, яка вирізняється логічністю та адекватністю поставленим завданням. Автор обґрунтовано використовує поєднання загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що дозволило йому забезпечити комплексне розкриття поставленої проблематики. Доказом належної наукової апробації здобутих результатів є апробація основних положень роботи на п'яти міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертація вирізняється логічною структурованістю, дотриманням вимог до академічного стилю, послідовністю у викладенні матеріалу. Текст викладено державною мовою, чітко й граматично коректно. Обсяг, стиль і зміст дисертації відповідають вимогам, що висуваються до наукових кваліфікаційних праць такого рівня. Структура дисертаційної роботи включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, додатки і список використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, у т. ч. основного тексту – 174 сторінки. Список використаних джерел налічує 208 найменувань.

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок про її високий рівень наукової опрацьованості. Дисертант продемонстрував здатність до ґрунтовного аналізу джерел, належного осмислення складних аспектів проблематики, системного викладу матеріалу, а також сформулював виважені висновки та рекомендації, що відзначаються науковою цінністю.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота О. О. Пузирного присвячена проблемі визначення процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні. Наукова новизна одержаних результатів проявляється у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням, яке присвячене аналізу процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні, розробці теоретичних доробок до концепції процесуальної форми, а також вдосконаленню положень адміністративного процесуального законодавства.

У межах дослідження дисертант запропонував низку обґрунтованих висновків і конструктивних пропозицій, які становлять наукову та практичну цінність для подальшого розвитку адміністративного процесуального законодавства та законодавства про адвокатуру і адвокатську діяльність. На окрему увагу заслуговують положення: щодо визначення змісту та структури ознак процесуальної форми, що може бути використано для покращення як форм адміністративного судочинства, так і форм участі в адміністративному

судочинстві адміністративного суду і інших учасників провадження; положення щодо адміністративного провадження як категорії адміністративного права і процесу, що може бути використано для вдосконалення норм адміністративного процедурного та адміністративного процесуального законодавства.

Серед елементів новизни варто відзначити аргументовану позицію автора щодо класифікації процесуальних форм участі адвоката в адміністративному процесі, що дозволяє в комплексі досягнути значення участі адвоката в адміністративних провадженнях.

Заслуговує на увагу висновок про те, яке коло питань охоплюється предметом дослідження. Цього вимагають два терміни, що використовуються у темі дослідження – «процесуальні форми» та «адміністративне провадження». Здобувач наголошує, що згідно з чинним законодавством адвокат може приймати участь як у процедурних, так і у процесуальних адміністративних провадженнях, втім тема дисертаційного дослідження акцентує увагу на процесуальних формах участі адвоката в адміністративному провадженні, що автоматично виключає із предмету дослідження процедурні адміністративні провадження та залишає у фокусі наукового пошуку адміністративне судочинство як вид процесуальних адміністративних проваджень (до яких до недавнього часу відносилось і провадження в справах про адміністративні правопорушення).

Одним із важливих результатів дисертації є те, що здобувач вперше визначає і розкриває тенденції сучасних адміністративно-правових досліджень процесуальної форми, які у сукупності демонструють складність розуміння і використання в адміністративному праві і процесі даної категорії. Зокрема, наголошено, що зміст процесуальної форми в адміністративно-правових наукових джерелах розкривається: 1) через характеристику діяльності адміністративного суду (І.М. Литвинюк, П.І. Сало і ін.); 2) через характеристику статичних норм в КАС України (П.В. Вовк, І.В. Ковбас, М.Ю. Колотило, О.М. Редько і ін.); 3) через характеристику особливостей

участі в адміністративному процесі як адміністративного суду, так і інших учасників процесу (О.І. Миколенко, В.Г. Перепелюк і ін.). На підставі цього, в дисертації обґрунтовано думку, що визначення процесуальної форми, які пропонуються в наукових джерелах, характеризуються наступними недоліками: позбавлені конкретики із-за зловживання оціночними поняттями; іноді ототожнюються із правовими режимами, правовим регулюванням тощо; суперечливі за змістом при порівнянні один із одним; пропонується різна кількість елементів процесуальної форми; запропоновані елементи змісту процесуальної форми не завжди обґрунтовуються та розкриваються.

Обґрунтованими є думки здобувача стосовно структури адміністративної процесуальної форми. Так, здобувач доводить, що структурно адміністративна процесуальна форма, яка властива адміністративному судочинству, складається із трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів: визначеного нормами адміністративного процесуального законодавства порядку ведення адміністративного процесу, визначених нормативно форм зв'язків та взаємодії суду і всіх інших учасників процесу, законодавчо визначених форм прояву дій (актів) учасників процесу та нормативно-правових вимог до них. Такий підхід до визначення елементів процесуальної форми, на думку здобувача, дозволяє говорити про процесуальні форми участі адвоката в адміністративному процесі як про один із проявів процесуальної форми в адміністративному судочинстві.

Варто підтримати висловлену здобувачем думку про багаторівність національного виміру нормативного забезпечення процесуальних форм участі адвоката в адміністративному провадженні: Конституція України встановлює загальний статус адвокатури та виключне право на представництво в суді; Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регламентує професійні права й обов'язки; КАС України як ядро нормативного забезпечення визначає конкретні процесуальні форми

(представництво, письмове провадження, електронне представництво, врегулювання спору за участю судді); закони «Про безоплатну правничу допомогу», «Про медіацію» та «Про виконавче провадження» доповнюють нормативний каркас, а підзаконні акти й акти адвокатського самоврядування його конкретизують.

Заслуговує на увагу новий науковий підхід, відповідно до якого участь адвоката в адміністративному процесі розглядається не як сукупність окремих процесуальних повноважень чи похідний елемент інституту представництва, а як самостійна багаторівнева система процесуально-організованої професійної діяльності, структура якої визначається стадійністю судочинства, функціональним призначенням адвокатури та процесуальним статусом довірителя.

В дисертації міститься багато інших думок, суджень, висновків і пропозицій, які характеризуються науковою новизною.

Враховуючи наведене, слід визнати, що результати дисертаційного дослідження О. О. Пузирного повною мірою відповідають вимогам, що висуваються до наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Повнота викладення основних результатів дослідження в наукових публікаціях та апробація положень дисертації. Результати, викладені у дисертації, були належним чином апробовані та відображені в низці наукових публікацій, що відповідає чинним вимогам до оформлення результатів дисертаційного дослідження.

Автором підготовлено 9 наукових праць, у яких репрезентовано ключові положення, висновки та наукові ідеї, сформульовані в дисертації. Із них 4 опубліковано у фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а ще 5 – у вигляді тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Положення, що виносяться на захист, були апробовані у ході виступів дисертанта на п'яти всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Це свідчить про цілісність, завершеність дослідження та дозволяє

стверджувати, що отримані результати пройшли належну апробацію у професійному науковому середовищі.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційна робота О. О. Пузирного пройшла перевірку на академічний плагіат, за результатами якої встановлено високий рівень оригінальності. На підставі ознайомлення зі змістом дисертації, а також результатами перевірки, можна зробити висновок, що у роботі відсутні порушення академічної доброчесності, а всі використані джерела коректно процитовані та належним чином оформлені.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дисертація О. О. Пузирного містить дискусійні положення та висновки, які потребують додаткового обґрунтування чи пояснення з боку здобувача.

1. «Процесуальна форма» є однією із ключових категорій, яка була покладена в основу дисертаційного дослідження. Автор аргументовано доводить думку, що процесуальну форму слід трактувати більш широко, щоб її змістом охоплювались також форми участі адвоката в адміністративному провадженні. Втім, наше питання стосується інших аспектів дисертаційного дослідження. Наскільки доречно в сучасних умовах державотворення зберігати в категоріальному апараті адміністративного права поняття «процесуальна форма», якщо його можна замінити іншими поняттями, які теж розкривають специфіку розгляду адміністративними судами публічно-правових спорів, наприклад, поняття «процесуальний порядок», «процедура» і ін.? До речі, в наукових джерелах неодноразово піднімалося питання про необхідність заміни поняття «процесуальна форма» на інші близькі за змістом поняття.

2. Більшість науковців, які досліджують особливості участі адвоката в адміністративному судочинстві, обмежують свої наукові пошуки лише тими стадіями, де адміністративний суд приймає активну участь у розгляді і вирішенні публічно-правового спору. Стадія ж виконання судових рішень, як правило, випадає із предмету таких науково-дослідних праць.

Здобувач вважає, що чинне законодавство передбачає форми участі

адвоката і на стадії виконання судового рішення. У зв'язку із цим виникає питання – В чому специфіка форм участі адвоката на стадії виконання судового рішення?

Зазначені зауваження мають уточнюючий характер та не зменшують значення й важливість висновків дисертації.

Висновок по рецензованій дисертації.

Дисертаційне дослідження «Процесуальні форми участі адвоката в адміністративному провадженні» є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених досліджень відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством, а її автор – Пузирний Олександр Олександрович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

**доцент кафедри адміністративного
та господарського права
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова,
кандидат юридичних наук, доцент**

Наталія ІЛЬЄВА

*Підпис к. юрид. н., доцента
Наталії Ільєвої завідувач.
Проректор І. Ю. Мачишине*

